

Savet za borbu protiv korupcije Vlade Republike Srbije
IZVEŠTAJ O C-MARKETU

Privatizacija C-marketa je istakla u prvi plan brojne nedostatke našeg političkog, pravnog i ekonomskog sistema, koji u velikoj meri doprinose opštem rastu korupcije u zemlji. Prema do sada javnosti poznatim faktima, može se zaključiti da su mnogi učesnici u postupku privatizacije C-marketa, kao i druga zainteresovana lica, vršili brojne zakonske prekršaje koji su doveli do toga da jedna uspešna kompanija, koja je raspolagala znatnom imovinom, doživi ekonomski sunovrat i praktično nestane sa tržišta. Nadamo se da će punu istinu o tome utvrditi sud, ali na Savetu za borbu protiv korupcije je da ukaže Vladi na moguće uzroke i posledice korupcije, koje ovaj slučaj jasno osvetljava, a od šireg su značaja i svakako ne spadaju u specifičnost privatizacije C-marketa.

Pre svega, pada u oči činjenica da je jedan socijalistički direktor, koji je upravljao preduzećem u kome nije bilo velikog raspona plata, obezbedio sebi dominantno učešće u vlasništvu kapitala. Taj kapital je, prema ocenama samog direktora, vredeo više stotina miliona evra. Logično bi se, stoga, moglo zaključiti da direktor najverovatnije nije platio realnu cenu za svoj udeo u vlasništvu preduzeća. No, bez obzira na moguću zloupotrebu položaja, prevaru ili neku drugu povredu zakona, valja istaći da ovaj slučaj nije izolovan. On je samo ilustracija jedne od posedica primene nakaradnog Zakona o svojinskoj transformaciji iz 1997. godine («Službeni list SRJ» br. 29/97), koji je direktorima faktički obezbeđivao privilegovanu poziciju u procesu privatizacije. Svakako najznačajnija privilegija ogledala se u činjenici da su direktori i sa manjinskim vlasništvom akcija uspevali da steknu dominantnu poziciju u preduzeću. Oni su putem ucena, manipulacija finansijskim izveštajima, vezama sa nosiocima sudske i izvršne vlasti, putem pretnji otkazom radnicima-akcionarima, te putem ostalih pritisaka ukрупnjavali svoj vlasnički udeo. Dokumentacija koju je Savet prikupio to jasno pokazuje u slučaju C-marketa.

Proces privatizacije koji se krajem devedesetih i posle dve hiljadite u Srbiji često odvijao u ime i za račun direktora, doveo je do značajne akumulacije kapitala u rukama pojedinaca, u vremenima opšte oskudice. Srbija je postala zemlja siromašnog stanovništva i bogatih pojedinaca. Kao ilustracija toga može poslužiti podatak da na listi sto najbogatijih ljudi Istočne Evrope, Srbija danas daje četiri učesnika, dok Slovenija, koja ima skoro pet puta veći dohodak po glavi stanovnika, nema ni jednog.

U tako izmenjenim ekonomskim i socijalnim prilikama Srbija je donela novi Zakon o privatizaciji 2001. godine («Službeni glasnik RS» br. 38/01), prema kome je raspolaganje akumuliranim kapitalom preduslov za otkup društvenog i državnog kapitala. Jedna od posledica tog zakona je da najbogatiji ljudi, koji su stekli kapital u periodu sankcija i strogo kontrolisane privatizacije krajem devedesetih, vode i danas glavnu reč u prostalim privatizacijama. Oni se ističu u prvom planu, recimo, prilikom privatizacije najstarije fabrike mineralne vode, nekad vodećeg trgovinskog lanca robnih kuća, otkupu poljoprivrednog zemljišta, ili u slučaju borbe za vlasništvo nad C-marketom.

Činjenica da neki pojedinac raspolaže bogatstvom koje se procenjuje na najmanje 6% BDP, nosi sa sobom ne samo ekonomsku, već i političku težinu. Ukoliko je taj pojedinac zainteresovan za privatizaciju određenog privrednog društva, politički faktori neće ostati

Savet za borbu protiv korupcije Vlade Republike Srbije
IZVEŠTAJ O C-MARKETU

indiferentni, već će, kao što se manifestovalo više puta, nastojati da mu izađu u susret. Slučaj privatizacije C-marketa još jednom je potvrdio to nepisano pravilo, i ta činjenica nije ostala nezapažena u javnosti, budući da su političari davali izjave nedvosmislene podrške «domaćem» kupcu, a sudovi donosili pristrasne odluke za koje se teško može naći uporište u važećim privrednim propisima.

Simbioza političke i ekonomske moći je u navedenom slučaju učvršćena i uverenjem političara da je stvaranje monopola u vlasništvu domaćih lica povoljnije od dopuštanja strancima da u našoj zemlji trguju na malo. Opravdanje za takav stav je dato pozivanjem na nacionalni interes. Pri tome je javnost uskraćena za odgovor na pitanje o čijem se interesu radi, čiji je interes proglašen za nacionalni. Politička odluka o stvaranju trgovinskog monopola svakako ne vodi računa ni o interesima mase potrošača, a ni o interesima proizvođača. Naime, široko je poznata činjenica da je konkurencija trgovinskih preduzeća uvek povoljnija od monopola, kako sa stanovišta potrošača, tako i sa stanovišta interesa proizvođača. Monopol nameće više cene potrošačima, dok niže cene isplaćuje dobavljačima, te su na gubitku i jedni i drugi, u poređenju sa konkurentskim okolnostima. Na dobitku je samo novoformirani monopol. Zašto su interesi jednog preduzeća, koje je u vlasništvu jednog čoveka, proglašeni za nacionalni, nasuprot interesima miliona potrošača i proizvođača?

Pripajanjem C-marketa trgovinskoj mreži kojom je raspolagala Delta, stvoreno je preduzeće koje dominira tržištem, budući da, prema rečima jednog od aktera tog pripajanja, pokriva više od 60% legalnog maloprodajnog prometa. Taj procenat daleko prelazi granicu koju Zakon o zaštiti konkurencije («Službeni glasnik RS" br. 79/2005) uzima za proglašavanje nekog preduzeća dominantnim na tržištu (prema Članu 16. granica je 40%). Formiranjem dominantnog preduzeća stvaraju se uslovi za zloupotrebu položaja na tržištu, ili popularno rečeno za monopolističko ponašanje.

Više izvora u dokumentaciji Saveta ukazuju na to da je sastanak na kome je trebalo da se sklopi primirje između sukobljenih strana i definišu elementi kupoprodajnog ugovora, uključujući količinu i cenu akcija C-marketa, održan pod pokroviteljstvom pojedinih članova Vlade, koji su u isto vreme i rukovodioci vladajućih partija (Prilog 1: Memorandum o razumevanju). Prema navodima odbeglog direktora C-marketa jedan sastanak je upriličen kod Ministra unutrašnjih poslova, kada mu je obećano da će se «obustaviti svako bavljenje policije C-marketom dok traje proces privatizacije» (Prilog 2: pismo Slobodana Radulovića dostavljeno Savetu za borbu protiv korupcije). Ukoliko se pokaže da su ti navodi tačni, radilo bi se o grubom mešanju vlasti u privredne tokove. Opravdano bi se postavilo pitanje na osnovu kakvih je ovlašćenja ministar unutrašnjih poslova zainteresovan za privatizaciju privrednog društva, odnosno ako postoji sumnja na krivicu nekih ljudi, kako istraga može biti odložena (obustavljena) usled privatizacije?

Kada su političari zainteresovani za ishod pregovora poslovnih ljudi o prometu vlasničkih prava, tada se najčešće radi o korupciji. O tome jasno govore domaća i inostrana iskustva,

Savet za borbu protiv korupcije Vlade Republike Srbije
IZVEŠTAJ O C-MARKETU

te gotovo uvek interes u poslovnoj radnji ispoljavaju političari koji sami, ili preko partija kojima upravljaju, očekuju materijalnu korist.

Međutim, više od navedenog, zabrinjava činjenica da je dogovor iniciran i utvrđen sa namerom da se ograniči tržište putem eliminacije konkurenata, da se tržište podeli, te da se fiksira kupoprodajna cena akcija. Sve ove radnje su zabranjene Članom 7. Zakona o zaštiti konkurencije, koji ovakve sporazume proglašava ništavim. Budući da se kao inicijatori i posredni učesnici ovog dogovora spominju ministri, Generalni sekretar i Predsednik Vlade, u ovom trenutku se čini najprikladnijim da Vlada formira međuresorsku radnu grupu koja bi prikupila sve relevantne činjenice u vezi sa tim slučajem. Prikupljene podatke bi trebalo dostaviti Komisiji za zaštitu konkurencije, koja bi po službenoj dužnosti donela rešenje sa merama koje moraju preduzeti neposredni učesnici sporazuma (u skladu sa članovima 8. i 57. Zakona).

Naše zakonodavstvo ne predviđa materijalnu ili krivičnu odgovornost fizičkih lica koja su učestvovala u sporazumu kojim se ograničava tržište. Za razliku od toga, zakonodavstva modernih država smatraju dogovore o cenama, onemogućavanju konkurenata, podeli tržišta, za najozbiljnije narušavanje konkurentskih uslova. Stoga se za učesnike takvih dogovora, kao i za inicijatore, propisuju oštre novčane i zatvorske kazne. Prvi antimonopolski zakon, koji je donet u Sjedinjenim Državama još 1890. godine i koji je još na snazi, predviđa zatvorsku kaznu u trajanju do tri godine, u kombinaciji sa novčanom kaznom, francuski Trgovinski zakon predviđa zatvorsku kaznu od četiri godine i novčanu kaznu od 75000 evra, dok engleski Zakon o preduzećima predviđa zatvorsku kaznu do pet godina i neograničenu novčanu kaznu, a direktorima kompanija se još može izreći zabrana vršenja rukovodećih poslova u trajanju do petnaest godina. Savet za borbu protiv korupcije smatra da Zakon o zaštiti konkurencije treba temeljno pretresti i uskladiti sa odredbama koje važe u Evropskoj Uniji, posebno kada je u pitanju odgovornost fizičkih lica.

Zemlje Evropske Unije smatraju očuvanje zdrave konkurencije na tržištu toliko značajnim, da su te principe ugradile i u osnivački akt Unije. Sa tog stanovišta su veoma važni članovi 81. i 82. osnivačkog Ugovora, kojim se definišu zajednička pravila konkurencije. Odlukom Saveta Evropske Unije od 16. decembra 2002. godine, sve zemlje članice su dužne da u svoja nacionalna zakonodavstva ugrade evropska pravila konkurencije, a organi koji se staraju o zaštiti konkurencije, uključujući i sudove, moraju biti ovlašćeni da direktno sprovode evropska pravila. Naravno, nacionalna zakonodavstva time nisu sprečena da propisuju stroža pravila od onih koja postoje na nivou Unije.

Primena evropskih pravila o konkurenciji kod nas zahteva ne samo donošenje jednog modernog Zakona o zaštiti konkurencije, već izmenu čitavog niza drugih zakona, ali i njihovo poštovanje. Stoga Savet za borbu protiv korupcije preporučuje Vladi da što pre pristupi izmeni odgovarajućih zakonskih propisa, a od svojih članova da zahteva ponašanje u skladu sa evropskim principima. Vlada, kao najviši organ izvršne vlasti, mora prednjačiti u primeni pravila civilizovanog društva i na taj način davati primer

Savet za borbu protiv korupcije Vlade Republike Srbije
IZVEŠTAJ O C-MARKETU

ostalim granama vlasti. Konkretno, kada je u pitanju afera nastala privatizacijom C-marketa, Savet smatra da, pored utvrđivanja svih činjenica i obaveštavanja nadležnih organa i javnosti o tome, Vlada treba da pristupi i utvrđivanju političke odgovornosti lica koja su upletena u radnje koje trenutno nisu kažnjive pozitivnim propisima, ali odstupaju od evropskih pravila ponašanja kojima se štiti konkurencija na tržištu.

U Beogradu 1. oktobra 2007.

PREDSIEDNIK

Verica Barać